

Ks. dr hab. Zbigniew Zaremski, prof. UMK
Katedra Teologii Praktycznej - Wydział Teologiczny
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Recenzja dorobku naukowego i rozprawy habilitacyjnej

**ks. dra Franciszka Jabłońskiego w związku z ubieganiem się o stopień naukowy
doktora habilitowanego nauk teologicznych**

Recenzja przygotowana na podstawie decyzji Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów Naukowych w Warszawie z dnia 8 marca 2016 roku o powołaniu komisji w postępowaniu habilitacyjnym ks. dra Franciszka Jabłońskiego oraz pisma Dziekana Wydziału Teologicznego UMK w Toruniu z dnia 4 października 2016 roku.

Kwalifikacje naukowe Habilitanta

Ks. dr Franciszek Jabłoński studiował w Prymasowskim Wyższym Seminarium Duchownym w Gnieźnie w latach 1983-1989. Zwieńczeniem studiów magisterskich było uzyskanie tytułu zawodowego magistra w zakresie teologii na podstawie pracy *Odpowiedzialność misyjna parafii w świetle Magisterium Vaticanum II* (21 czerwca 1989 r.) na Papieskim Wydziale Teologicznym w Poznaniu. Po uzyskaniu tytułu magistra rozwijał ks. Jabłoński swoje zainteresowania naukowe, podejmując studia doktoranckie z misjologii w Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie w latach 1993-1997, które umiejętnie łączył z pracą duszpasterską na terenie archidiecezji gnieźnieńskiej. Na Wydziale Teologii ATK zgodnie z wymogami Konstytucji Apostolskiej *Sapientia Christiana* zdobył licencjat nauk teologicznych (4 czerwca 1997 r.) a następnie przygotował pracę doktorską pod kierunkiem ks. prof. dra hab. Władysława Kowalaka z misjologii. Na podstawie odbytych studiów specjalistycznych i obrony pracy doktorskiej pt. *Recepcja idei misyjnej w Polsce po Soborze Watykańskim II (1965-1995)* uzyskał stopień doktora nauk teologicznych w zakresie misjologii (21 maja 2001 r.). Recenzentami doktoratu ks. Jabłońskiego byli: ks. dr hab. Józef Urban z Uniwersytetu Szczecińskiego w Szczecinie i ks. prof. dr hab. Antoni Kurek z Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie. Po uzyskaniu stopnia doktora Habilitant zaangażowany był w pracę na terenie archidiecezji na poziomie diecezjalnym zwłaszcza w działalność misyjną oraz w duszpasterstwo rodzin a także prowadził intensywną działalność naukowo-organizacyjną i dydaktyczną, rozwijając twórczość naukowo-badawczą.

Ocena wartości dorobku naukowo-badawczego

Studia nad całokształtem dorobku naukowego ks. dra Franciszka Jabłońskiego opublikowanego i przedstawionego do oceny recenzenta, są podstawą następującej oceny. Jego rozwój naukowy przebiega zgodnie z wymaganiami stawianymi na samodzielnych pracowników nauki. Prezentuje on dobry poziom przygotowania do samodzielności i

obiektywnej interpretacji problemów misjologiczno-pastoralnych, dobre opanowanie warsztatu naukowego oraz szeroką znajomość literatury przedmiotu.

Na dorobek naukowy przedstawiony przez ks. dra Jabłońskiego składa się czternaście książek (oprócz rozprawy habilitacyjnej, która zostanie oceniona osobno), z których dziewięć Habilitant zalicza do prac o charakterze ściśle naukowym i pięć o profilu dydaktyczno-pastoralnym. Dodać należy, że jedna z tych pozycji napisana została w języku angielskim (*Mystagogical Catechesis*, Rzeszów-Gniezno 2015, ss. 60). Cztery kolejne pozycje książkowe zostały opracowane pod redakcją ks. dra Jabłońskiego a w przypadku aż siedmiu jest on ich współredaktorem. Dodatkowo odnotować należy redakcję dwóch ważnych pozycji o charakterze diecezjalnym (*Biuletyn Misyjny Archidiecezji Gnieźnieńskiej* w latach 1995-2010 oraz *Program duszpasterski Archidiecezji Gnieźnieńskiej, Wiadomości Archidiecezji Gnieźnieńskiej. Wydanie specjalne* w latach: 1999-2002; 2004-2007; 2011-2013) a także współredakcję dwóch czasopism: *Studia Misjologiczne. Rocznik Stowarzyszenia Misjologów Polskich* (2008-) i *Lumen Gentium. Zeszyty Misjologiczne* (wcześniej wydawane jako *Światło Narodów* przez Papieską Unię Misyjną 2005-). W twórczości Habilitanta odnotować należy jedenaście artykułów zamieszczonych w pracach zbiorowych i piętnaście w czasopismach. Autor publikował swoje artykuły w czasopismach krajowych: „Annales Missiologici Posnanienses”, „Światło Narodów”, „Nurt SVD”, „Studia Misjologiczne”, „Misjonarze Kombonianie”, „Teologia i Moralność”, „Lumen Gentium”, „Misyjne Drogi” oraz „Biblica et Patristica Thoruniensia”. Należy zaznaczyć, że wśród opublikowanych artykułów w czasopismach tylko dwa znajdują się na liście European Reference Index for the Humanities (ERIH).

Wśród dorobku pisarskiego znajdują się także recenzje (4), sprawozdania (150) i inne (5). Zdaniem recenzenta nie do końca można się zgodzić z dokonaniem przez ks. Jabłońskiego podziałem publikacji gdyż nie wszystkie z wyliczonych i zakwalifikowanych w autoreferacie publikacje można zaliczyć do dzieł o charakterze naukowym. Tym niemniej i to trzeba zdecydowanie podkreślić, że dorobek pisarski Habilitanta jest imponujący i świadczy on o ogromnej jego pracowitości, pasji i aktywności naukowej.

Kierunki twórczości naukowo-badawczej ks. dra Franciszka Jabłońskiego można sprowadzić do trzech. Pierwszy z tych kierunków jest kontynuacją badań rozpoczętych pracą doktorską i dotyczy misyjności Kościoła w Polsce a dwa kolejne są nowe aczkolwiek ściśle się łączą z działalnością misyjną. Kierunek drugi dotyczy misyjności Kościoła powszechnego a trzeci poświęcony jest problematyce małżeńsko-rodzinnej.

Zainteresowania związane z pierwszym kierunkiem badań, którym są misje i zaangażowanie w nie Kościoła w Polsce rozpoczęły się wraz z pisaniem rozprawy doktorskiej (*Recepcja idei misyjnej w Polsce po Soborze Watykańskim II (1965-1995)*, Kraków 2003, ss. 627). Owocem zainteresowania tą dziedziną było powstanie wielu interesujących naukowo i teologicznie publikacji. Autor ukazuje w nich zaangażowanie Kościoła w Polsce w dzieło misyjne, obejmujące świadomość misyjną wiernych i kapłanów, czego owocem jest praca podejmowana na misjach, dobre przygotowanie misjonarzy, ale także zaangażowanie niektórych uczelni wyższych w opracowanie podbudowy naukowej i teologicznej dla tego typu działalności. Opracowania ukazują również dane biograficzne misjologów polskich, ich dorobek naukowy, jak i polską bibliografię misyjną. Wśród publikacji zaznaczony został także wkład Archidiecezji Gnieźnieńskiej w dzieło misyjne Kościoła w Polsce. Temat misji obecny jest w kilku książkach i kilkunastu publikacjach. Można tu przywołać między innymi: *Recepcja idei misyjnej w Polsce po Soborze Watykańskim II*, Kraków 2003, ss. 627; *Misjologodzy polscy. Informator*, Warszawa 2005, ss. 194; *Błogosławione stopy*.

Świętowojcichowi misjonarze, Warszawa 2007, ss. 582; *Tradycja gnieźnieńskich krzyży misyjnych*, Gniezno 2010, ss. 230; *Tradycja gnieźnieńskich spotkań rodziców misjonarzy (1993-2012)*, Gniezno 2012, ss. 172; *Gnieźnieński Kościół misyjny i misjonarski*, Gniezno 2014, ss. 165; *Stowarzyszenie „Żywy Różaniec” w Archidiecezji Gnieźnieńskiej*, Gniezno 2013, ss. 48; *Życiorys i dorobek naukowy dra hab. Antoniego Kurka OMI, prof. UKSW* [w:] J. Różański, P. Szuppe (red.), *Ewangelia między tradycją a współczesnością afrykańską*, Warszawa 2003, s. 179-193; *Udział Polski w dziele misyjnym* [w:] E. Śliwka (red.), *„Wyptyń na głębię” I Ogólnopolskiego Kongresu misyjnego zakonnych zgromadzeń męskich i żeńskich w Gdańsku*, Gdańsk-Pieniężno 2004, s. 415-419; *Założenie i praktyka do pracy misyjnej fideidonistów w Polsce* [w:] J. Różański (red.), *Przygotowanie misjonarzy, założenia i praktyka*, Warszawa 2004, s. 41-59; *„Cooperatio missionalis” za czasów pontyfikatu Jana Pawła II (1978-2005)* [w:] M. Olczyk, P. Podeszwa (red.), *Evangelizare pauperibus. Księga pamiątkowa dedykowana księdzu biskupowi Bogdanowi Wojtusowi w 70. rocznicę urodzin*, Gniezno 2007, s. 305-318.; *Wkład Kościoła w Polsce w dzieło misyjne XIX wieku* [w:] E. A. Sokółowski (red.), *Misje w XIX wieku. Wybrane zagadnienia*, Pieniężno 2008, s. 207-236; *Formacja misyjna w Prymasowskim Wyższym Seminarium Duchownym w Gnieźnie* [w:] M. Olczyk, W. Radecki (red.), *Memoriale Domini. Księga pamiątkowa dedykowana księdzu profesorowi Jerzemu Stefańskiemu w 70. rocznicę urodzin*, Gniezno 2010, s. 129-146; *Jak umisyjnić struktury Kościoła w Polsce* [w:] Z. Sobolewski, J. Różański, K. Szymczycha, A. Sochal (red.), *Radość Ewangelii źródłem misyjnego zapału. IV Krajowy Kongres Misyjny Warszawa, 12-14 czerwca 2015*, Górna Grupa 2015, s. 265-297; *Zadania referenta misyjnego według norm II Polskiego Synodu Plenarnego*, „Annales Missiologici Posnanienses” (2003)nr 13, s. 175-177; *Krzewienie idei misyjnej w Polsce przez czasopisma*, „Nurt SVD” (2004)nr 38, s. 149-166; *Misjologia w Polsce*, „Collectanea Theologica” LXXV(2005)nr 4, s. 197-207; *Święty Wojciech w misyjnym orszaku męczenników*, „Światło Narodów” XXVI(2006)nr 141, s. 39-51; *Bibliografia ks. prof. Władysława Kowalaka SVD*, „Studia Misjologiczne” (2008)t. 1, s. 132-152; *Kościół w Polsce Kościołem misyjnym i misjonarskim*, „Misjonarze Kombonianie” (2010)nr 4-5, s. 77-79; *Udział polskich misjonarzy w działalności ewangelizacyjnej Papui Nowej Gwineji*, „Annales Missiologici Posnanienses” (2012)nr 18, s. 57-76.

Poprzez swoje książki i publikacje z pierwszego kierunku badań kandydat do habilitacji przyczynił się wydatnie do lepszego rozumienia idei misyjności i recepcji nauczania kościelnego na temat misji. Jego opracowania stanowią również cenny materiał dokumentujący działalność Kościoła w Polsce na rzecz misji. Dlatego też publikacje te są zauważane i cenione nie tylko przez wąskie grono misjologów, ale także duszpasterzy, katechetów i apostołów świeckich, bo dotyczą one działalności misyjnej Kościoła i są przeprowadzone na dobrym poziomie naukowym. W tematyce pierwszego kierunku sytuuje się także kilka wygłoszonych referatów przez ks. dra Franciszka Jabłońskiego.

Drugi kierunek badań naukowych rozwijał Habilitant poszerzając systematycznie zakres tematyczny dotyczący misjologii i skupiając się na prezentacji misyjnej natury Kościoła i działalności misyjnej Kościoła w świecie. Pewną inspiracją do tego kierunku badań odnajdujemy już w opracowanej pracy magisterskiej zatytułowanej *Odpowiedzialność misyjna parafii w świetle Magisterium Vaticanum II*, Poznań 1989. Badania misyjnej natury Kościoła powszechnego zostały przeprowadzone w oparciu o analizę nauczania papieży: Pawła VI, Jana Pawła II, Benedykta XVI i Franciszka oraz wskazania Kongregacji Ewangelizowania Narodów na ten temat. Istotne w tych badaniach stało się zebranie oficjalnych dokumentów Kościoła, zwłaszcza tych związanych ze Światowymi Dniami Misyjnymi i ich omówienie, następnie ukazanie misyjnego atlasu terytoriów misyjnych oraz prezentacja wybranych osób zaangażowanych w popularyzowanie misji. W ramach badań nad misyjną naturą Kościoła Habilitant wskazywał

zarówno na kompatybilności, jak i dyferencje, które zachodzą pomiędzy misjami *ad gentes* a *nową ewangelizacją*. Te zagadnienia omawiał w oparciu o dokumenty synodalne dotyczące nowej ewangelizacji: *Lineamenta* oraz *Instrumentum laboris*. Zainteresownia Habilitanta zaowocowały następującymi w tym zakresie publikacjami: *Apele i orędzia na Światowy Dzień Misyjny (1930-2010)*, Gniezno 2010, ss. 395; *Nauczanie Jana Pawła II o misyjnej naturze Kościoła w oparciu o orędzia na Światowy Dzień Misyjny (1979-1999)*, „Annales Missiologici Posnanienses” (2000)t. 11, s. 179-208; *Na drogach misji Jana Pawła II - Przepowiadanie w świetle orędzia na Światowy Dzień Misyjny (1979-2003)*, „Światło Narodów” XXIV(2004)nr 132, s. 50-68; *Laudato si. Reforma misyjna*, „Misyjne Drogi” 33(2015)nr 6(174), s. 13-15; *Konteksty Misji Ad gentes i Nowej Ewangelizacji w świetle Roku Wiary*, „Lumen Gentium” XXXIII(2013)nr1(164), s. 139-153; *Klerycka działalność na rzecz misji w świetle Roku Wiary*, „Lumen Gentium” XXXIII(2013)nr 1(164), s. 170-190.

Wśród publikacji w tym obszarze badań znajdujemy zagadnienia poświęcone powołaniu misyjnemu i misjonarskiemu w Kościele, których opracowanie przyczyniło się do prawidłowego zrozumienia w praktyce duszpasterskiej, w przepowiadaniu i w twórczości naukowej terminów „powołanie misyjne” i „powołanie misjonarskie”. Ks. dr Jabłoński wskazywał również na nierozłączność powołania misyjnego z powołaniem do życia i do świętości. Sporo uwagi w swoich publikacjach poświęcił prezentacji miejsc działalności misyjnej Kościoła nazywanych terytoriami misyjnymi. Konsekwentnym osiągnięciem naukowo-badawczym stała się analiza postaci związanych z ewangelizacyjną misją Kościoła. Bogactwo tego kierunku badań potwierdzają następujące publikacje: *Konспекty do wykładów z misjologii*, Górna Grupa 2016, ss. 272; *Powołanie misyjne i misjonarskie w Kościele* [w:] J. Różański (red.), *Misje i religie. Księga pamiątkowa poświęcona ks. prof. dr. hab. Władysławowi Kowalakowi SVD z okazji 45-lecia działalności misjologii w ATK i UKSW w Warszawie*, Górna Grupa 2014, s. 95-108; *Terytoria misyjne w świetle Kongregacji Ewangelizowania Narodów*, Warszawa 2012, ss. 390; 390. *Rocznica powstania Kongregacji Ewangelizowania Narodów (1622-2012)*, „Studia Misjologiczne” (2011)t. 4, s. 30-42; *Tymoteusz wzorem ucznia-misjonarza*, „Biblica et Patristica Thoruniensia” – oddane do druku; *Paulina Jaricot - odwaga głoszenia Chrystusa*, Gniezno 2012, ss. 108; *Sługa Boży arcybiskup Fulton John Sheen (1895-1979) - wybitny teolog, filozof, kaznodzieja i animator misyjny* [w:] M. Olczyk, P. Podeszwa (red.), *Credidimus caritati*, Gniezno 2014, s. 187-203; *Działalność misyjna Kościoła w Ameryce w świetle nauczania Jana Pawła II i Benedykta XVI oraz w kontekście Księgi fundacji św. Teresy od Jezusa* [w:] *Święta Teresa od Jezusa nauczycielka wiernej przyjaźni*, Poznań 2015, s. 169-185; *Wkład kapłanów w ewangelizację misyjną Kazachstanu w świetle adhortacji Ecclesia in Asia* [w:] J. Górski (red.), *Nowy kontekst misji ad gentes*, Katowice 2005, s. 34-50.

Misyjna natura Kościoła powszechnego omawiana była przez Habilitanta także podczas licznych sympozjów i konferencji naukowych o wymiarze krajowym i międzynarodowym. Wśród wydarzeń szczególnie ważnych wskazać należy na udział ks. Jabłońskiego w Światowym Kongresie Misyjnym w Rzymie (18-22 października 2000) oraz na konferencję naukową poświęconą 50. rocznicy ukazania się soborowego dokumentu *Ad gentes*, która odbyła się dniami 21-23 kwietnia 2015 r. na Uniwersytecie *Urbaniana* w Rzymie (sprawozdania: *Światowy Kongres Misyjny w Rzymie 18-22 października 2000 r.*, „Biuletyn Misyjny Archidiecezji Gnieźnieńskiej VI(2001)nr 13, s. 19-22; *Międzynarodowa Konferencja z okazji 50. rocznicy Ad gentes. Rzym, 21-23 IV 2015 r.*, „Nurt SVD” 2(2015), s. 467-470).

Trzeci kierunek badawczy związany jest z rozprawą habilitacyjną i dotyczy problematyki małżeńsko-rodzinnej podejmowanej w szerokim kontekście eklezjalno-kulturowym. Niewątpliwie inspiracją do podejmowanej tematyki rodzinnej stała się

pełniona przez Habilitanta posługa diecezjalnego duszpasterza rodzin, jak i ścisła zależność występująca pomiędzy środowiskiem rodzinnym a zaangażowaniem w dzieło misji. W tym nurcie więc oprócz książki habilitacyjnej znajdujemy niezwykle interesujące opracowania: *Małżeństwo i rodzina szkołą ewangelizacji: apostołstwa i misji*, Rzeszów 2016, ss. 220; *Jak Akwila i Pryscylla ... Świadectwa małżeństw pracujących na misjach*, Gniezno-Warszawa 2014, ss. 100; *Małżeństwo i rodzina w służbie misji. Konspekty do spotkań z małżonkami*, Gniezno 2016, ss. 114; *Mali odkrywcy misyjnego świata. Praktyczne zabawy dla dzieci w rodzinie*, Gniezno 2015, ss. 151 a także cenne dla duszpasterstwa rodzin opracowania, gdzie ks. Jabłoński był ich współredaktorem: *Narodowe Dni Życia i sympozja o rodzinie w archidiecezji gnieźnieńskiej*, Gniezno 2010, ss. 138; *ABC dla narzeczonych*, Gniezno 2013, ss. 152; *Informator Referatu Rodzin Kurii Metropolitalnej w Gnieźnie (2012-)*. Na uwagę zasługuje publikacja poświęcona przygotowaniu młodych ludzi do małżeństwa: *Ślub kościelny. Jak przygotować? Pastoralne działania formacyjne wobec narzeczonych w archidiecezji gnieźnieńskiej*, „Teologia i Moralność” (2012)t. 12, s. 157-171. Kościół przywiązuje istotną rolę do przygotowania narzeczonych, które w przypadku tej grupy obejmuje zwłaszcza etap przygotowania bliższego i bezpośredniego. Zgodnie z zaleceniami *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin* w żadnym wypadku nie można pominąć tej formy pracy z młodymi aczkolwiek rzeczywistość pokazuje, że spotykamy się tutaj w praktyce pastoralnej z wielorakimi trudnościami. Dlatego podjęcie i wskazanie na pastoralne działania formacyjne wobec narzeczonych w archidiecezji gnieźnieńskiej ze względów pastoralnych stanowi cenną pomoc dla duszpasterzy i pracowników poradnictwa rodzinnego. W obszarze badań nad rodziną sytuują się również: *Materiały formacyjne dla rodziców. Udział rodziny w misyjnym dziele Kościoła* [w:] Z. Sobolewski (red.), *IV Krajowy Kongres Misyjny. Radość Ewangelii źródłem misyjnego zapału. Konferencje, scenariusze katechez*, s. 31–35 jak i publikacja znajdująca się w drugim kierunku badań *Sługa Boży arcybiskup Fulton John Sheen (1895–1979) - wybitny teolog, filozof, kaznodzieja i animator misyjny* (s. 196-199 - *Kaznodziejstwo i nauka o małżeństwie*).

W dorobku naukowym Habilitanta znajdujemy także opracowania, które nie sytuują się w wymienionych wyżej kierunkach badań a dotyczą przede wszystkim działalności zbawczej Kościoła i być może są zapowiedzią poszukiwań badawczych w przyszłości (zob. *Kamerzysta i fotograf w czasie liturgii*, Gniezno 2010, ss. 68; *Nadzwyczajny szafarz Komunii św. i jego posługa w archidiecezji gnieźnieńskiej*, Gniezno 2012, ss. 88; *Program duszpasterski archidiecezji gnieźnieńskiej*, „Wiadomości Archidiecezji Gnieźnieńskiej”. Wydanie specjalne. W latach: 1999-2002; 2004-2007, 2011-2013; *Nadzwyczajny Szafarz Komunii świętej Archidiecezji Gnieźnieńskiej* (2007-).

Publikacje naukowe ks. dra Franciszka Jabłońskiego zostały przygotowane w sposób merytorycznie i metodologicznie poprawny. Osadzone są one na materiałach źródłowych a zwłaszcza na nauczaniu Magisterium Kościoła. W sposób bardzo wyraźny widoczna jest w nich recepcja nauczania kolejnych papieży. Stwierdzić należy, że podejmowana problematyka badawcza świadczy o dojrzałości naukowej Habilitanta, który sukcesywnie rozwija nowe kierunki badawcze, dążąc do ich gruntownego zgłębienia i poszerzając tym samym zakres swoich zainteresowań. Jednocześnie jest on wierny swojej dziedzinie i nowe zagadnienia trafnie implikuje do tematyki misjologicznej. Habilitant w przedłożonych publikacjach wykazuje się umiejętnością formowania tez i wyprowadzania wniosków. Jestem przekonany, że oceniany Autor w omawianych kwestiach nie wypowiedział swego ostatniego słowa i że podjęte przez niego kierunki badawcze będą zaprzętać dalszy jego wysiłek badawczy.

Reasumując tę część recenzji stwierdzam, że dorobek naukowy ks. dra Jabłońskiego po uzyskaniu stopnia doktora należy zdecydowanie uznać za znaczący. Przyczynia się on w znaczącym stopniu do pogłębienia tematyki misyjnej, poszerzając ją jednocześnie o nowe zagadnienia zwłaszcza familiologiczne ważne dla praktyki pastoralnej Kościoła.

Ocena rozprawy habilitacyjnej

Wśród opublikowanych publikacji ks. dra Franciszka Jabłońskiego wysuwa się na pierwsze miejsce monografia zatytułowana *Misyjna świadomość Kościoła domowego. Studium misjologiczno-pastoralne*, Wydawnictwo UKSW, Studia i Materiały Misjologiczne 40, Warszawa 2016, ss. 578 (recenzenci wydawniczy: ks. prof. dr hab. Jan Przybyłowski UKSW Warszawa, ks. prof. dr hab. Mariusz Rosik, PWT Wrocław, ks. dr hab. Paweł Landwójtowicz UO Opole) wskazana przez Habilitanta jako jego główne osiągnięcie naukowe o którym mowa w Ustawie z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (art. 16, ust. 2. pkt. 1), (Dz. U. Nr 65, poz. 595, z późniejszymi zmianami).

Prezentowana rozprawa stanowi niewątpliwie zwieńczenie wieloletnich badań Autora. Rozwiązany przez niego w książce habilitacyjnej problem zasługuje w pierwszej kolejności na uwagę ze względów poznawczych. Rozprawa stanowi także, co warto podkreślić, pierwsze całościowe opracowanie misyjnej świadomości Kościoła domowego w Polsce. Do tej pory nie znajdujemy bowiem komplementarnego omówienia dotyczącego tego zagadnienia. Co prawda istniały opracowania i badania zarówno z zakresu misjologii jak i duszpasterstwa rodzin jednak w niewielkim stopniu ukazywały one misyjną świadomość Kościoła domowego. Stąd podjęcie badań łączących dwie szczegółowe dyscypliny teologiczne a mianowicie teologię pastoralną a zwłaszcza duszpasterstwo rodzin i misjologię we wskazanym obszarze badań decyduje o nowatorskim charakterze dzieła.

Rozprawa habilitacyjna ks. dra Jabłońskiego oprócz wstępu i zakończenia, składa się z trzech rozdziałów, które łącznie zawierają dwanaście paragrafów. Ponadto książka zawiera stronę tytułową, spis treści (w języku polskim, angielskim i hiszpańskim), streszczenie (w języku angielskim i hiszpańskim), wykaz skrótów, bibliografię i aneksy. We wstępie rozprawy, zawierającym wszystkie wymagane od strony metodologicznej elementy, znajdujemy uzasadnienie obranego tematu, postawienie problemu badawczego, wyjaśnienie fundamentalnych pojęć, omówienie statusu quaestionis i opis zastosowanych metod oraz prezentację planu monografii.

Habilitant wyznaczył rozprawie habilitacyjnej jasny cel, polegający na ukazaniu świadomości misyjnej Kościoła domowego z trojkiej perspektywy misjologiczno-teologicznej, socjologicznej i pastoralnej (s. 27). Problem zaś badawczy ujął w formie pytań: „jaki jest stan świadomości misyjnej małżeństwa i rodziny?”, „jakie są teologiczne podstawy misyjności małżeństwa i rodziny – Kościoła domowego?, jakie czynniki warunkują tę świadomość?, jaka powinna być duszpasterska odpowiedź Kościoła, mająca na celu inicjowanie i rozwój misyjnej świadomości Kościoła domowego? (s. 28). Tak ujęty problem badawczy odpowiada w pełni sformułowaniu zawartemu w tytule rozprawy, jednak uważna lektura książki a zwłaszcza zapoznanie się z wynikami badań socjologicznych pozwalają zauważyć pewną niekonsekwencję, polegającą na tym, że przeprowadzone badania ograniczały się tylko do badań polskich małżeństw i rodzin. Tak więc, aby zawartość odpowiadała tematowi należałoby go zmodyfikować i doprecyzować, ograniczając do kontekstu polskiego Kościoła domowego. W tym miejscu pragnę podkreślić bogactwo zastosowanych przez Autora metod badawczych służących prezentacji podjętego zagadnienia. I tak w pierwszej części pracy zastosowane zostały metody dedukcyjne takie jak: egzegeza, interpretacja tekstu, metoda analizy źródeł i syntezy, metoda analogii i porównawcza (s. 35), w drugiej części prezentującej wyniki badań empirycznych wykorzystano metodę indukcyjną a więc badanie kwestionariuszowe w trzech grupach respondentów (s. 35 i 155-159), które dostarczyło 1096 ankiet poddanych dalszej analizie misjologiczno-pastoralnej i w części trzeciej pracy zastosowana została metoda nazwana przez Autora „strategiczną”, obejmująca metody szczegółowe: syntezy, dyrektywy, autorealizację, klasyfikację oraz metodę porównawczą (s. 36). Opisując bogactwo

metodologiczne a jednocześnie uwzględniając interdyscyplinarność podjętych przez siebie badań ks. dr Jabłoński celowo skorzystał z metody teologii pastoralnej, obejmującej trzy etapy postępowania badawczego (s. 35-38), gdyż zastosowanie paradygmatu teologii pastoralnej pozwoliło Autorowi na skonstruowanie logicznej i przejrzystej struktury pracy, która składa się z części pierwszej - normatywnej, drugiej - socjologicznej, ukazującej stan aktualny i trzeciej - postulatywnej. Taki podział materiału ze wszech miar jest słuszny i uzasadniony, a zaprezentowane w części drugiej badania ankietowe ilustrują stan faktyczny świadomości misyjnej u przebadanych członków Kościoła domowego, wątpliwości jednak recenzenta rodzą się co do reprezentatywności prowadzonych badań a także dotyczą części trzeciej pracy, gdzie w sensie ścisłym Autor nie wyprowadza wniosków z przeprowadzonych przez siebie badań lecz dokonuje dalszej wnikliwej analizy zebranych materiałów źródłowych zastanych i na ich podstawie formułuje wnioski i postulaty niezwykle ważne dla kształtowania świadomości misyjnej. Tym niemniej zgromadzony i zaprezentowany w pracy materiał badawczy stanowi niepodważalną wartość merytoryczną i aktualność praktyczną, przyczyniającą się do skutecznej formacji małżeństw i rodzin w zakresie misyjnej świadomości.

Sposób przeprowadzenia i prezentacji refleksji naukowej wskazuje na samodzielność badawczą jej Autora. Habilitant w rozdziale pierwszym zatytułowanym *Teologiczne podstawy misyjności Kościoła domowego* wyszedł od ukazania uczestnictwa małżeństwa i rodziny w uniwersalizmie zbawczym w Starym Testamencie. Następnie przedstawił misyjność małżeństwa i rodziny w Nowym Testamencie, aby w dalszej części pracy wskazać na źródła misyjności w świetle Magisterium Kościoła. Niejako rdzeniem omawianego rozdziału stało się ukazanie Kościoła domowego jako ogniska misyjnego a w ostatnim paragrafie tegoż rozdziału szczegółowo przedstawiono wymiary misyjności Kościoła domowego. Autor ukazał tutaj misyjne posłannictwo małżeństwa i rodziny *ad intra* oraz *ad extra* jak również *ad gentes*.

W rozdziale drugim przedstawiona została świadomość misyjna małżeństw i rodzin w Polsce. Zagadnienie to ukazane zostało na podstawie przeprowadzonych badań empirycznych, dlatego w pierwszej kolejności Autor rozprawy habilitacyjnej zaprezentował charakterystykę i profil badanych grup. Następnie przedstawił na podstawie badań stan świadomości misyjnej małżonków. Omawiając to zagadnienie zaprezentował stan wiedzy misyjnej, źródła misyjności, dostrzegł znaczenie tematyki misyjnej w środowisku parafialnym, a przy tym wskazał na wartość współpracy misyjnej i skoncentrował się na prezentacji zmiennych determinujących wiedzę o misjach oraz konkretnych zachowaniach wobec problematyki misyjnej.

Trzeci rozdział pracy zatytułowany *Kształtowanie świadomości misyjnej Kościoła domowego* przedstawia najważniejsze struktury, mające decydujący wpływ na kształtowanie świadomości misyjnej. Struktury te związane są ze środowiskami w których człowiek żyje i które na niego w znaczący sposób oddziałują, zwłaszcza na rozwój jego religijności i kształtują w sposób pośredni bądź bezpośredni jego świadomość misyjną. Pierwszym takim środowiskiem i strukturą jest Kościół diecezjalny, który odpowiedzialny jest za misyjność na swoim terenie. To na tym poziomie ma miejsce animacja i formacja misyjna, która przyczynia się w znaczący sposób do kształtowania świadomości misyjnej. Formacja misyjna małżonków w diecezji odbywa się w ramach Papieskich Dziel Misyjnych, za pośrednictwem zrzeczeń religijnych i duszpasterstwa grupowego a także poprzez formację rodziców osób powołanych do stanu duchowego i zakonnego. Środowiskiem bliskim każdemu człowiekowi wierzącemu jest parafia. I to od niej zależy bezpośrednio wzbudzanie ducha misyjnego u swoich członków. Autor w drugim paragrafie omawia instytucje misyjne działające na terenie parafii, prezentuje Papieskie Dziel Misyjne i omawia parafię jako wspólnotę misyjną. Szczególna uwaga ks. Jabłońskiego skupiona została na prezentacji zagadnienia kluczowego dla kształtowania misyjności małżeństwa i rodziny a mianowicie duchowości a także formacji misyjnej rodziców podczas przygotowania do sakramentów oraz na różnych formach duszpasterstwa misyjnego. Wreszcie w paragrafie trzecim zatytułowanym *Duch misyjny w*

Kościołe domowym nakreślono sposoby misyjnego zaangażowania Kościoła domowego. Habilitant w pierwszej kolejności wskazał na animację i formację misyjną jaka dokonuje się w małżeństwie i rodzinie, podkreślił przy tym znaczenie ewangelizacji w środowisku rodzinnym, wartość wychowania, które przyczynia się do wzrostu świadomości misyjnej i troskę o rozwój duchowości misyjnej. W tej części pracy przedstawione zostały obszary misyjnego zaangażowania rodzin (*ad intra, ad extra* oraz *ad gentes*). Aby podejmowane dzieło i inicjatywy przynosiły oczekiwane efekty niezbędna jest autentyczna postawa i świadectwo życia. Dlatego ks. dr Jabłoński w ostatniej części pracy ukazał wartość świadectwa życia małżonków wyniesionych do chwały ołtarzy oraz wartość świadectwa życia małżonków zaangażowanych w misje prowadzone przez Kościół.

W zakończeniu pracy dokonano oceny wyników przeprowadzonych badań i podsumowano stan badań nad świadomością misyjną małżonków i rodziców oraz wskazano na perspektywę kolejnych badań naukowych. Autor dysertacji przyznaje, że „przeprowadzone badania nie wyczerpały podjętego tematu. Przeciwnie, w przyszłości mogą stać się podstawą szeregu innych badań” (s. 440). Jednak cel założony na samym początku został osiągnięty. Omówione w pracy i przeprowadzone analizy stały się podstawą do wypracowania strategii pracy duszpasterskiej, dotyczącej formowania świadomości misyjnej Kościoła domowego. Zaproponowane zostały również inicjatywy duszpasterskie dla diecezji, parafii oraz dla samej rodziny, będącej Kościołem domowym. Syntetyczne przypomnienie najważniejszych postulatów pastoralnych w zakończeniu pracy niewątpliwie ma znaczenie wychowawcze i mobilizuje czytelników do zaangażowania się w konkretne działania, mające na uwadze podnoszenie świadomości misyjnej małżonków.

Należy zauważyć i z uznaniem podkreślić zachowanie przez Habilitanta dystansu naukowego, dzięki czemu sformułował on swoje sądy i wyciągnął wnioski w sposób ostrożny i udokumentowany. Autor w trakcie redakcji rozprawy wykazał się dobrą znajomością źródeł i literatury przedmiotu. Swoje analizy wsparł bogatym warształem bibliograficznym (s. 461-505). W prowadzonej refleksji nie tylko przytacza cudze myśli, czy streszcza obce poglądy, ale często zajmuje własne stanowisko krytyczne wobec przedstawianych kwestii. Recenzowana rozprawa habilitacyjna jest zatem cennym źródłem informacji dla osób zajmujących się działalnością misyjną i duszpasterstwem rodzin tak w wymiarze normatywnym, jak i praktycznym.

Stwierdzić należy, że merytorycznym osiągnięciem, będącym jednocześnie „novum” rozprawy jest całościowe opracowanie problemu badawczego, jakim jest misyjna świadomość Kościoła domowego. Dotychczasowe badania w tym obszarze były częściowe i nie ujmowały zagadnienia w sposób zaproponowany przez Autora dysertacji. Praca ks. dra Jabłońskiego na tle dotychczasowej literatury poszerza wiedzę o misjach i znaczeniu rodziny jako Kościoła domowego w podnoszeniu świadomości misyjnej. Jej walor zawarty jest także w interdyscyplinarnym wymiarze. Łączy bowiem misjologię z teologią pastoralną, z duszpasterstwem rodzin a także z socjologią. Mając na uwadze ważność i niezastępowalność rodziny w budowaniu Kościoła należy zauważyć, że Autor dotknął w swych badaniach jakby „najważniejszej kwestii”. Zwrócił uwagę na rodzinę, która stanowi fundament ludzkiej egzystencji i nieoceniony budulec „Ciała Chrystusowego” czyli Kościoła. Jak nauczał św. Jan Paweł II „rodzina stanowi najcenniejsze dobro ludzkości” oraz „przyszłość ludzkości idzie przez rodzinę”. Również zaangażowanie w dzieło misji ma swoje istotne miejsce w rodzinie, od której zależy niemalże wszystko, w tym i aktywność misyjna.

Rozprawa ks. dra Franciszka Jabłońskiego została napisana poprawną polszczyzną. Styl pracy odznacza się precyzją wypowiedzi oraz komunikatywnością. Elementy formalne rozprawy zostały w sposób poprawny sporządzone. Stąd recenzowaną monografię należy uznać za dzieło oryginalne, interesujące i poszerzające wiedzę. Stanowi ona cenne źródło

wiedzy dla samych małżonków, jak i duszpasterzy rodzin, katechetów i misjologów, i może ich inspirować do pracy na rzecz misji.

Działalność dydaktyczna i naukowo-organizacyjna

Początki działalności dydaktycznej ks. dra Franciszka Jabłońskiego związane są z Archidiecezjalnym Kolegium Katechetycznym w Gnieźnie (1998–2001), gdzie Habilitant prowadził zajęcia z misjologii. Wówczas pod jego kierunkiem powstało 20 prac dyplomowych oraz 10 prac licencjackich. Od 2006 roku jest wykładowcą misjologii w Wyższym Seminarium Duchownym w Gnieźnie, wchodzącym w struktury Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu. W ramach wykładów z misjologii (16 godz.) prowadzi zajęcia z alumunami na VI roku. Należy zauważyć, że Habilitant przygotował książkę, zawierającą materiały do prowadzonych przez siebie zajęć. Jako wykładowca misjologii jest opiekunem Ogniska misjologicznomisyjnego w tymże Seminarium. Systematycznie spotyka się z grupą około 20 kleryków raz w miesiącu. Ponadto jako diecezjalny duszpasterz rodzin prowadzi wykład monograficzny o tematyce rodzinnej dla wszystkich kleryków gnieźnieńskiego seminarium (2014-).

W latach 2012-2013 Habilitant był także wykładowcą misjologii w Wyższym Seminarium Duchownym w Kaliszu. W ramach Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Adama Mickiewicza prowadził wykłady z misjologii dla świeckich. Wypromował jedną pracę magisterską (Magdalena Działowska, *Wpływ ogólnopolskich i diecezjalnych kongresów misyjnych na świadomość misyjną dzieci i młodzieży*, Poznań 2009). Ks. dr Franciszek Jabłoński prowadził również szereg zajęć zleconych na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie dla studentów misjologii a obecnie prowadzi wykłady dla przyszłych misjonarzy w Centrum Formacji Misyjnej w Warszawie (2013-). Będąc dyrektorem Archidiecezjalnego Studium Duszpasterstwa Rodzin od 2001 roku prowadzi zajęcia do studentów przygotowujących się do pracy w poradnictwie rodzinnym.

Ks. dr Franciszek Jabłoński jest członkiem Międzynarodowego Stowarzyszenia Misjologów Katolickich (IACM); delegatem Europy Stowarzyszenia Misjologów Katolickich (SMP); członkiem Stowarzyszenia Misjologów Polskich oraz członkiem zarządu tegoż stowarzyszenia.

Ważnym przejawem aktywności naukowej jest udział w konferencjach i sympozjach naukowych. Po uzyskaniu stopnia doktora Habilitant aktywnie uczestniczył w sympozjach krajowych i zagranicznych podczas których upowszechniał wyniki swoich badań, wygłaszając referaty (37). Tematyka referatów ks. dra Jabłońskiego była zróżnicowana, ale zawsze mieściła się w ramach misjologii i problematyki pastoralnej. Ponadto wziął udział w 11 sympozjach naukowych jako ich uczestnik. Pełniąc wiele funkcji diecezjalnych a także o zasięgu krajowym i ponad krajowym Habilitant starał się popularyzować zdobytą wiedzę i wyniki swoich badań zwłaszcza w czasie krajowych i diecezjalnych Szkół Animatora Misyjnego, konferencji i katechez o charakterze pastoralnym i formacyjnym a także wyjazdów zagranicznych (m.in. w Zgorzelcu, Belgii w Gandawie, w Mansfield w Anglii, w Deepcar w Anglii).

W działalności naukowo-organizacyjnej nie można pominąć pracy Habilitanta w dykasteriach kościelnych. Ks. F. Jabłoński zatrudniony jest od 1998 roku w Kurii Metropolitalnej w Gnieźnie. Pełni on tam wiele ważnych funkcji i odpowiedzialny jest za wiele sektorów działalności pastoralnej Kościoła. Aktualnie jest referentem Duszpasterstwa Misyjnego; dyrektorem Diecezjalnym Papieskich Dzieł Misyjnych; dyrektorem Świętowojciechowej Rodziny Misyjnej; diecezjalnym Duszpasterzem Rodzin; dyrektorem Diecezjalnego Studium Życia Małżeńskiego i Rodzinnego; dyrektorem Archidiecezjalnego Domu Rekolekcyjnego w Rościnnie. Pełni również obowiązki kronikarza Kapituły św.

Jerzego na Zamku Gnieźnieńskim; jest moderatorem Stowarzyszenia „Żywy Różaniec”; członkiem Archidiecezjalnej Rady Duszpasterskiej; członkiem Komitetu Organizacyjnego oraz członkiem Archidiecezjalnej Komisji Liturgicznej „Dnia Papieskiego”. Na szczęblu krajowym powołano go do Zarządu Krajowej Rady Misyjnej oraz mianowano konsultorem Komisji Episkopatu Polski ds. Misji.

Aktywność dydaktyczno-organizacyjna ks. dra Franciszka Jabłońskiego świadczy o jego zaangażowaniu i pracowitości. Jest także świadectwem pasji, dzięki której zgłębia problematykę misyjną i duszpasterstwa rodzin, a także dzieli się swoją wiedzą, wynikami badań i doświadczeniem z innymi. Habilitant nie jest uczestnikiem grantu ministerialnego zresztą trudno się temu dziwić, gdyż nie jest etatowym pracownikiem naukowym, tym niemniej sam organizuje środki i podejmuje liczne projekty badawcze o czym świadczy imponująca ilość przedłożonych przez niego książek i opracowań. Zarówno udział w organizowaniu różnych wydarzeń na terenie archidiecezji, udział w licznych konferencjach i sympozjach, przygotowane publikacje o charakterze dydaktyczno-pastoralnym świadczą o dużym zaangażowaniu Habilitanta w popularyzację wiedzy w zakresie swej specjalizacji.

Wniosek końcowy

Po zapoznaniu się z dorobkiem naukowym a w szczególności z rozprawą habilitacyjną i działalnością badawczą, dydaktyczną, popularyzatorską i organizacyjną ks. dra Franciszka Jabłońskiego, w oparciu o Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r. w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego, **stwierdzam jako recenzent znaczący wkład Kandydata w rozwój reprezentowanej dyscypliny naukowej oraz oceniam jego działalność naukową jako istotną.** Dorobek naukowy spełnia wymogi Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (art. 16) stawiane Kandydatom do stopnia naukowego doktora habilitowanego. Dlatego stawiam wniosek do Rady Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu o kontynuowanie przewodu habilitacyjnego ks. dra Franciszka Jabłońskiego celem uzyskania stopnia doktora habilitowanego.

Ks. dr hab. Zbigniew Zarembki, prof. UMK

Toruń, 22 listopada 2016 roku